

Дотримання прав людини на Сході України під час пандемії коронавірусу

Результати
моніторингу
вздовж лінії
розмежування

7-11
грудня

ВТРАЧЕНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Ця ініціатива стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Вміст цього звіту є виключною відповідальністю PROGRESS і не обов'язково відображає погляди USAID або уряду Сполучених Штатів.

Результати моніторингу вздовж лінії розмежування 7-11 грудня

Перевірки на КПВВ «Новотроїцьке»

Карантинні обмеження, введені у відповідь на пандемію коронавірусу COVID-19 у березні 2020 року урядом України та окупаційною де-факто владою², ще більше погіршили соціальні зв'язки та відносини між людьми всередині локальних громад. Особливо це помітно в населених пунктах, вздовж яких або по яких проходить лінія розмежування.

З введенням карантинних обмежень у березні 2020 року перетин лінії розмежування на локальних пунктах пропуску заборонили. З 27 березня 2020 року в так званій «ЛНР» ввели кримінальну відповідальність і штрафи за перетин лінії розмежування³. Для того, аби потрапити в населений пункт або навіть на сусідню вулицю по іншу сторону лінії розмежування, місцевим жителям необхідно долати шлях у сотні кілометрів через загальні КПВВ. Як зазначено у попередньому моніторинговому звіті⁴, перетин КПВВ може бути ускладнений необхідністю отримувати дозволи від командування Операції Об'єднаних Сил (далі – ООС) чи підтримуваних Росією сепаратистів, а також додатковими вимогами, поганою інфраструктурою самих КПВВ та іншими перешкодами.

² Див.: Так звана «Донецька Народная Республика», «О введении режима повышенной готовности». «Наказ» № 57 від 14 вересня 2020 р., <http://npa.dnronline.su/2020-08-25/ukaz-glavy-donetskoj-narodnoj-respubliki-57-ot-14-03-2020-goda-o-vvedenii-rezhima-povyshennoj-gotovnosti-opublikovan-14-03-2020g-dejstvuyushhaya-redaktsiya-na-25-08-2020-g.html>; Так звана «Луганская Народная Республика», «О некоторых вопросах, связанных с режимом повышенной готовности». «Наказ» від 23 вересня 2020 р., <https://glava-lnr.info/dokumenty/ukazy/ukaz-o-nekotorykh-voprosakh-svyazannykh-s-rezhimom-povyshennoj-gotovnosti>

³ Див.: «В «ЛНР» ввели уголовную ответственность и штрафы за пересечение линии разграничения», Східний варіант, отримано 18 лютого 2021 р., <https://v-variant.com.ua/uk/v-lnr-vveli-ugolovnuju-otvetstvennost-i-shtrafy-za-peresechenie-linii-razgranichenija>

⁴ Усі звіти, підготовлені в рамках цієї ініціативи, можна отримати за посиланням: <https://freedomhouse.org/uk/prav-lyudini-na-skhodi-ukraini-pid-chas-pandemii>

Результати моніторингу 7-11 грудня

З 7 по 11 грудня українські правозахисні організації ГО «Truth Hounds» та БФ «Восток SOS», які мають багаторічний досвід моніторингу прав людини у зоні бойових дій, досліджували дотримання прав людини у населених пунктах на лінії розмежування. Моніторингова група відвідала шість локальних пунктів пропуску на лінії розмежування та чотири КПВВ на підконтрольній уряду території. Місія хотіла дослідити та задокументувати, як закриття локальних пунктів пропуску вплинуло на місцевих жителів. Організації також перевіряли, наскільки чотири КПВВ готові працювати у звичайному режимі після скасування карантинних обмежень. Моніторингова група також відвідала пункт перетину кордону з Російською Федерацією, який іноді використовують люди, які хочуть перетнути лінію розмежування, але не можуть цього зробити через діючі обмеження на КПВВ. Крім цього, група відвідала пункт обов'язкової обсервації для тих, хто повернувся з непідконтрольної території і не зміг встановити застосунок «Вдома» (так з 2 грудня називається оновлений застосунок «Дій вдома»)⁵. Ці люди змушені перебувати в обсервації до отримання результатів тесту на COVID-19, або поки не відбудуть 14 днів в ізоляції.

У кожному з цих місць моніторингова група поспілкувалась із представниками правоохоронних органів, службовцями Державної прикордонної служби України (ДПСУ), а також із людьми, які перетинають лінію розмежування. Хоча основною метою моніторингу було документування умов у підконтрольних уряду районах, організації також зібрали певну інформацію про окремі регіони Донецької та Луганської областей (далі – ОРДЛО), зокрема про роботу пунктів пропуску, які управляються підтримуваними Росією сепаратистами.

КЛЮЧОВІ ЗАДОКУМЕНТОВАНІ ВИКЛИКИ ТА ПОРУШЕННЯ:

Закриття локальних пунктів пропуску:

- призводить до погіршення соціальних зв'язків та відносин між жителями населених пунктів, через які проходить лінія розмежування, та сусідніх із ними;
- обмежує доступ до шкіл, дитсадків, амбулаторій чи фельдшерсько-акушерських пунктів;
- та ускладнює зв'язок між членами родин, що проживають у сусідніх населених пунктах по різні сторони лінії розмежування.

На загальних КПВВ залишилося багато невирішених проблем з попереднього візиту:

- встановлення застосунку «Вдома» залишається проблематичним для людей, які перетинають КПВВ. Через те, що застосунок неможливо встановити на деякі моделі телефонів, пройшовши КПВВ «Новотроїцьке», люди повинні проходити обсервацію у визначеному державою місці. Відсидіти на самоізоляції у вибраному ними самим місці вони не можуть.
- на деяких КПВВ відсутні адекватні санітарні умови, зокрема сучасні туалети та водопостачання. Крім того, особливу небезпеку в умовах пандемії становить недостатній обігрів модулів.

У місці обсервації в селищі Гостре:

- у кімнатах, виділених під обсервацію, немає окремої душі та туалету.

⁵ Пресслужба Міністерства охорони здоров'я України, 2 грудня, 2020: <https://www.facebook.com/moz.ukr/posts/1725273684302396>

Рекомендації

З огляду на загально визнану потребу багатьох людей перетинати КПВВ або пересуватися у межах своєї громади, особливо літніх людей, які проживають в ОРДЛО та відвідують підконтрольні уряду райони, щоб отримати пенсії та задовольнити інші особисті потреби, Freedom House, Truth Hounds і Восток-SOS підготували такі рекомендації:

УРЯДУ ТА КОМАНДУВАННЮ ООС

- Відновити роботу локальних пунктів пропуску.
- Дозволити місцевим жителям переміщатися за умови дотримання самоізоляції.

УРЯДУ, РЕГІОНАЛЬНІЙ І МІСЦЕВІЙ ВЛАДІ

- Забезпечити всі КПВВ водопостачанням, включно з доступом до питної води, інтернет-доступом через Wi-Fi, навісами над пішохідними частинами, місцями для сидіння в зонах очікування та туалетами.
- Створити для людей, що очікують на перетин через лінію розмежування, модульні комплекси із системою обігріву в зимовий період та системою кондиціонування в літній період.
- Облаштувати туалетами та душами кімнати, виділені під обсервацію, у туберкульозному санаторії КЛПЗ «Курахівський протитуберкульозний санаторій для дорослих» у селищі Гостре. Чітко визначити день для забору матеріалу в обсервантів для тестування на COVID-19.

ДОДАТКОВІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Крім цього, монітори зробили такі спостереження під час своїх візитів до місцевих громад, на КПВВ, до місця обсервації та під час спілкування з людьми:

ЛОКАЛЬНІ ПУНКТИ ПРОПУСКУ ТА МІСЦЯ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕТИНУ ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ

Лобачеве – моніторинговий візит 9 грудня

За словами місцевих, на сьогодні в селищі проживає 160 людей. Доступ до селища та можливість виїхати з нього сильно лімітовані через обмеження руху, відсутність громадського транспорту та великі відстані. Дорога з Лобачевого до розташованого у дев'яти кілометрах Старого Айдара – найближчого населеного пункту, де можна отримати медичну допомогу – вже чотири місяці закрита представниками ЗСУ. Для поїздки на непідконтрольну уряду територію в Луганськ, жителі повинні проїхати 85 км. До карантину, коли місцевим мешканцям дозволяли напряму перетинати лінію зіткнення, ця відстань становила 18 км, включаючи переправу через Сіверський Донець на човні. Вже понад рік у місцевих немає можливості переплести на човні через Сіверський Донець на непідконтрольні райони Луганської області. Крім того, громада сильно постраждала від пожеж восени 2020 року – вони спалили понад 20 тисяч гектарів лісу в цьому районі. Дорога між Лобачевим і сусіднім селищем Лопаскине перекопана збройними силами України, начебто з міркувань безпеки.

Місцева жителька купує продукти в «магазині на колесах» у Лопаскине

Лопаскине – моніторинговий візит 9 грудня

У селищі проживає 22 людини. 21 з них – літнього віку. За словами місцевих, до війни тут жило понад 100 людей. Велика частина території навколо Лопаскиного замінована, оскільки селище, фактично розташоване на лінії розмежування, довгий час не контролювалося жодною зі сторін і знаходилося в сірій зоні. Через це місцеві не можуть випасати худобу на полях і спускатися до річки для лову риби. У Лопаскиному абсолютно відсутня соціальна інфраструктура: найближчий магазин розташований за 8 км, школа – за 10 км, лікарня – за 30. Двічі на тиждень – у середу з Муратове (30 км), а в п'ятницю зі Щастя (28 км) – приїздить автолавка (магазин на колесах).

Щоб місцеві мешканці могли вирішувати свої соціальні, адміністративні та інші питання, організація ADRA Ukraine запустила соціальний автобус, який курсував між Лопаскиним і Новоайдаром двічі на місяць. Але фактично автобус здійснював рейс тільки якщо набиралося не менше семи пасажирів. З 1 січня 2021 року програму «Соціальний автобус» в Луганській та Донецькій областях призупинили на невизначений термін через відсутність фінансування. Альтернативний варіант виїхати з селища – найняти машину за 1000 гривень, але для місцевих жителів це завеликі гроші.

До початку 2020 року жителі Лопаскиного переправлялися на човнах через річку Сіверський Донець на непідконтрольні райони Луганської області, щоб отримати пенсії, лікування, тощо. Але під час епідемії коронавірусу це стало практично неможливо. По обидва боки Сіверського Донця посилили контроль. Зараз в'їзд в Лопаскине обмежений. Одна з доріг, яка веде в селище, перекрита земляним насипом. Друга загорожена шлагбаумом, біля якого військовослужбовці перевіряють документи та автотранспорт у всіх подорожніх. Карета швидкої допомоги і соціальний автобус не є винятком. 13 листопада 2020 року військовослужбовці дві години протримали карету швидкої допомоги, яка їхала за викликом⁶. Про це розповіли представники Луганського регіонального центру екстреної медичної допомоги та медичних катастроф.

⁶ Інформація про інцидент була повідомлена Комунальним підприємством «Луганський регіональний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» у листі до БФ «Восток SOS». Копія листа: https://drive.google.com/file/d/1L_BnZG5bL_gyn5JbdazGWRhOM_Id_NT/view

Новоолександрівка – моніторинг ситуації станом на 10 грудня

Новоолександрівка знаходиться в Попаснянському районі Луганської області між Попасною і непідконтрольним українському уряду Первомайськом за 2-2,5 км від лінії розмежування.

До війни в селі жило 124 людини. На момент моніторингу, за словами місцевого жителя, залишалося вісім житлових будинків та 10-11 місцевих жителів похилого віку. З літа 2014 року в селі через бойові дії було пошкоджено газо-, водо- та електропостачання, які так і не відновили. Люди отримують воду з приватних колодязів.

Попри те, що в січні-лютому 2018 року Новоолександрівка перейшла під контроль української армії і була включена в Троїцьку сільську раду, ситуація в селі майже не змінилася.

Тут стоять позиції української армії, й в'їзд-виїзд з Новоолександрівки в Попасну для місцевих жителів практично неможливий. Люди змушені користуватися непридатною для транспорту стежкою через ліс і болото. Це сильно обмежує свободу пересування і доступ до базових послуг. Місцеві жителі вже багато років безуспішно просять дозволити їм користуватися дорогою через ліс, якою користуються Міжнародний Комітет Червоного Хреста і Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні. Створення гуманітарного коридору для місцевих може посприяти їхній ситуації: вони зможуть їздити в місто для реалізації сільськогосподарської продукції і отримують спрощений доступ до медичних та інших послуг. Така потенційна пряма дорога є, але проходить вона безпосередньо через ліс. Зараз до найближчого магазину – 5-6 км пішки. Швидка допомога в село не приїжджає.

До 2018 року в Новоолександрівці діяв локальний пункт пропуску для місцевих жителів. Останній раз людей пропускали в Первомайськ у січні 2018 року. Відтоді локальний перехід повністю закритий.

Сім чи вісім будинків у селі зайняті представниками ВСУ, які там живуть. Місцеві жителі залишили ці будинки ще в 2014-2016 роках.

Карантин мало вплинув на ситуацію в Новоолександрівці. Гуманітарну допомогу перестали регулярно привозити сюди ще з 2018 року. За час епідемії коронавірусу гуманітарну допомогу привозили лише тричі.

Під час масштабних пожеж у Луганській області восени 2020 року згоріло 19 будинків, зокрема чотири житлові. Люди, згорілі будинки яких не були приватизовані, не можуть отримати компенсацію.

Верхньоторецьке – моніторинговий візит 8 грудня

Верхньоторецьке знаходиться у Ясинуватському районі Донецької області. Лінія розмежування розділила його на частину, підконтрольну українській владі, та кілька непідконтрольних вулиць. На непідконтрольній уряду стороні Верхньоторецького проживає 119 людей, а на підконтрольній – близько трьох тисяч. За словами представника місцевої влади, до 15 березня 2020 року люди, які були прописані у Верхньоторецькому, мали можливість перетинати лінію розмежування через локальні пункти пропуску – розташовані у селищі блокпости. З початком дії карантинних обмежень, введених українським урядом та командуванням ООС 15 березня, перетин лінії зіткнення по прописці заборонили. З того часу, аби потрапити до рідних і близьких, що живуть на тимчасово окупованих вулицях селища, або щоб отримати пенсію та інші послуги на підконтрольній частині, жителям Верхньоторецького треба їхати на загальні КПВВ. До єдиного чинного в Донецькій області КПВВ «Новотроїцьке» – приблизно 150 км. Червоний хрест та інші міжнародні гуманітарні організації також не можуть потрапити на тимчасово окуповану частину селища через локальні пункти пропуску. Представникам місцевої влади та мешканцям селища невідомі випадки спроб незаконного перетину лінії розмежування з часів введення карантинних обмежень у Верхньоторецькому.

КПВВ**КПВВ «Новотроїцьке» – моніторинговий візит 7 грудня**

6 грудня моніторинговій групі стало відомо, що електронний реєстр дозволів для переміщення осіб через лінію розмежування, на якому можна оформити перепустку для перетину, не працює.

7 грудня моніторингова група відвідала КПВВ «Новотроїцьке». На момент перебування групи на КПВВ, представник СБУ повідомив моніторам, що сайт вже працює. На запитання моніторів, чи можуть представники СБУ, які несуть службу на КПВВ, оперативно розв'язати питання з пропуском для людей, які не могли скористатися сайтом, він відповів ствердно.

Через зварювальні роботи, які відбувались біля КПВВ на майданчику, де встановлюють ЦНАП, в модулі огляду «на виїзд» не працювали обігрівачі та було холодно. В аналогічному модулі «на в'їзд» обігрівачі працювали, проте цього було недостатньо, аби обігріти великий модуль. Таким чином, люди, які перетинали лінію розмежування, проходили всі процедури у холодних приміщеннях. Обігрітися могли лише ті, хто перетинав лінію розмежування в сторону підконтрольних уряду районів, оскільки біля модуля огляду знаходиться опалюваний намет ДСНС.

У модулі огляду «на в'їзд» також знаходились люди, які зайшли на КПВВ з непідконтрольної території і які з різних причин не змогли встановити застосунок «Вдома». На момент моніторингу там було три людини пенсійного і передпенсійного віку – два чоловіки і одна жінка, які не могли встановити додаток на свої телефони. У таких випадках люди змушені купувати новий телефон, брати телефон в оренду, чекати родичів, які привезуть їм смартфон, або пройти обсервацію в туберкульозному санаторії КЛПЗ «Курахівський протитуберкульозний санаторій для дорослих» в селищі Гостре, яке розташоване за 52 км від КПВВ «Новотроїцьке».

За словами старшої зміни ДПСУ, на минулій зміні зі сторони так званої «ДНР», людям дозволили перетинати пункт пропуску зі сторони ОРДЛО лише о 16:30, знаючи, що вони не встигнуть пройти, оскільки КПВВ на підконтрольній українській владі стороні працює до 16:00. Через те, що КПВВ на підконтрольній українському уряду території тепер не можуть продовжувати час своєї роботи, працівникам КПВВ довелося ставити для людей намети зі сторони «сірої зони». Також начальниця зміни розповіла про нестачу особового складу.

Місце обсервації у селищі Гостре – моніторинговий візит 7 грудня

Місце обсервації розташоване у туберкульозному санаторії КЛПЗ «Курахівський протитуберкульозний санаторій для дорослих» у селищі Гостре. Обсерванти живуть в окремих кімнатах, але користуються спільними душем та туалетами. Це може спричинити поширення хвороби серед групи обсервантів, які проживають на одній секції поверху. Харчування людей забезпечують міжнародні благодійні фонди, з бюджету області грошей не виділяють. Раз на тиждень державна лабораторія робить забір матеріалу для безкоштовного тестування на COVID-19. За результатами тесту обсерванти або припиняють обсервацію і покидають заклад, або їх переводять у спеціалізований медичний заклад. Медперсонал стверджує, що жодного випадку виявлення вірусу ще не було.

На момент візиту на обсервації знаходилась одна людина. Пізніше в цей же день на обсервацію були направлені люди з КПВВ «Новотроїцьке», у яких не вийшло завантажити додаток «Вдома». Учасники моніторингової групи зв'язалися телефоном з чоловіком, який був направлений на обсервацію, і взяли у нього коментар про умови перебування:

Умови дуже хороші, немає на що скаржитися. Кімнати чисті, теплі, у кожного окрема кімната, триразове харчування. Навіть Wi-Fi є, слабенький, але ловить. З п'яти зірок я дав би п'ять. Все дуже добре. Ми тут вільно переміщуємося, але в коридор треба виходити в масках. Ніхто за нами не стежить», – поділився своїми враженнями чоловік.

Результати моніторингу вздовж лінії розмежування 7-11 грудня

Він також зазначив, що люди, які перебувають на обсервації, можуть вільно користуватися душем та туалетом, а режиму підйому та відбою немає. Однак при взятті на обсервацію людям не повідомили, коли у них заберуть матеріал для тесту на COVID-19. Через декілька днів чоловік повідомив, що йому вже зробили тест, і що вся процедура пройшла добре.

Міждержавний пункт пропуску «Мілове» – моніторинговий візит 11 грудня

Прикордонна вулиця,
що розділяє дві країни в Міловому

«Мілове» – єдиний в Луганській області пункт пропуску, де можна перетнути кордон з Російською Федерацією. У Донецькій області всі пункти пропуску з РФ перебувають на тимчасово окупованій території. На момент моніторингу, Російська Федерація перебувала у зеленому списку країн за фактором поширення COVID-19, тож вимоги проходити самоізоляцію, перетинаючи російсько-український кордон, не було. Позаяк перейти лінію розмежування через КПВВ у зв'язку з карантинними обмеженнями складно, жителі Донецької і Луганської області переходять на непідконтрольні уряду райони і назад через російський кордон. Формально людина, яка перетинає російсько-український кордон на територіях, непідконтрольних українському уряду, робить це незаконно. Співробітники ДПСУ, що працюють на пункті пропуску, фіксують ці порушення та накладають за них штрафи у розмірі 1700 грн. За день в обидві сторони пункт пропуску проходить близько тисячі людей. Більшість із них отримує штрафи за незаконний перетин. Отже, для частини людей заплатити штраф на міждержавному кордоні все ще є зручнішою альтернативою, ніж перетинати лінію розмежування через КПВВ, оскільки проходження 14-денної самоізоляції є обов'язковою вимогою для всіх, хто проходить через КПВВ на підконтрольну українському уряду територію.

Дотримання
прав людини
на Сході України
під час пандемії
коронавірусу

Результати
моніторингу
вздовж лінії
розмежування

7-11
грудня

ВТРАЧЕНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Ця ініціатива стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Вміст цього звіту є виключною відповідальністю PROGRESS і не обов'язково відображає погляди USAID або уряду Сполучених Штатів.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Freedom House

PROGRESS
PROTECTING GLOBAL RIGHTS

